

placement supervisor and the student in the course of mentoring. Emphasis is placed upon the implementation of a student-centered approach following the use of certain collaboration technologies in the organization of teaching placement. In turn, this ensures qualitative transformation of the educational environment for students, taking into account their interests, needs, and educational trajectories. The article highlights the conditions influencing the effectiveness of budding and shadowing. Furthermore, it identifies the main problems that complicate the use of mentoring, coaching, budding and shadowing, as well as lead to decreasing supervisors' readiness to implement these technologies (according to the results of their self-assessment). Despite the effectiveness of these technologies, they have not yet been widely used in teacher training in higher education institutions, in particular during teaching placement. This is primarily associated with the insufficient level of supervisors' readiness to implement them, especially shadowing.

Keywords: collaboration technologies, teaching placement, student, mentoring, coaching, budding, shadowing.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1.] Honcharenko S.U. *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. Kyiv : Lybid, 1997. 375 s. (in Ukrainian)
- [2.] Yevtukh M.B. Rol pedahohichnoi praktyky u pidhotovtsi maibutnoho vchytelia. Scientific discoveries: projects, strategies and development: Collection of scientific papers «ΛΟΗΟΣ» with Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 2), October 25, 2019. Edinburgh, UK: European Scientific Platform. S. 140–143. URL: http://lib.iitta.gov.ua/717595/1/24-63-PB-140-143_Tezy_M.B.%20Yevtukha.pdf. (in Ukrainian)
- [3.] Vorovka M.I., Protsenko A.A. Pedahohichna praktyka yak zasib formuvannia profesiinoi maisternosti vchytelia v umovakh reformuvannia osobystosti. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. № 69, Т. 2, 2020. S.57 – 61. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_2/12.pdf. (in Ukrainian)
- [4.] *Nastavnytstvo yak stratehiia pokrashchennia yakosti vykladannia v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly : metodychni rekomendatsii / Ukl. O. [1] Honcharenko S.U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. Kyiv : Lybid, 1997. 375 s. (in Ukrainian)
- [5.] Bilyk, N. I., & Liubchenko, N. V. (2020). Pedahohichnyi kouchynh yak tekhnolohiia profesiinoho rozvytku vchytelia v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, (5(194)), 41–46. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-5\(194\)-41-46](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-5(194)-41-46) (in Ukrainian)
- [6.] Pokryishkina A.V. Badding kak sovremennyiy metod adaptatsii molodyih sotrudnikov // *Upravlenie razvitiem personala*. – 2016. – # 4. – S.310–315. URL: <https://grebennikon.ru/article-hj49.html> (in Ukrainian)
- [7.] Banit O. V. *Systemy profesiinoho rozvytku menedzheriv u transnatsionalnykh korporatsiiakh: dosvid Nimechchyny i Polshchi: monohrafiia / O. V. Banit*. – Kyiv: DKS- Tsentr, 2018. – 414 s. (in Ukrainian)

УДК 378.147:373.3/5.091.2

DOI: 10.31652/2412-1142-2021-60-135-142

Андрощук Ігор Петрович

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна
ORCID ID: 0000-0001-5490-1566
lemen77@ukr.net

СТРУКТУРА ПОЗАУРОЧНОЇ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА

Анотація. У статті акцентовано увагу на проблемі визначення структури позаурочної художньо-технічної діяльності як цілісної системи. Наголошено на важливості обґрунтування структурних компонентів позаурочної художньо-технічної діяльності з метою успішної реалізації її завдань. Встановлено, що структурні компоненти позаурочної художньо-технічної діяльності учнів як складові частини її структури взаємодіють між собою та, змінюючись, якісно впливають на

підвищення ефективності функціонування всієї системи позаурочної діяльності. Виокремлено та схарактеризовано основні структурні компоненти позаурочної художньо-технічної діяльності: цільовий, організаційний, суб'єктний, змістовий, процесуальний. Зазначено, що цілі позаурочної художньо-технічної діяльності учнів є кінцевим результатом спільної діяльності педагога й учня, що відображений у точних, однозначних категоріях і поняттях. Сформульовано мету позаурочної художньо-технічної діяльності, яка відображає прагнення до конкретного кінцевого результату й дає змогу вибудувати певну послідовність дій, проаналізувати діяльність. Розкрито організаційний компонент позаурочної художньо-технічної діяльності, який охоплює заклади освіти, на базі яких може бути організована художньо-технічна діяльність учнів. Встановлено, що основними суб'єктами позаурочної діяльності є: вихованці, учні, слухачі; педагогічні працівники; батьки або особи, які їх замінюють; представники установ та підприємств, фахівці, які залучені до освітнього процесу. Зосереджено увагу на змістовому компоненті. Наголошено, що зміст позаурочної художньо-технічної діяльності відображається в таких документах: освітня програма, навчальний план та програми гуртків, факультативів, секцій, творчих об'єднань. Виокремлено перелік вимог до змісту позаурочної діяльності. Схарактеризовано процесуальний компонент, який регламентує організацію безпосередньо позаурочної художньо-технічної діяльності учнів, її форми, методи, засоби (дидактичні та технічні) й матеріально-технічне забезпечення. Зазначено, що ефективність реалізації процесуального компонента залежить від активної взаємодії педагогічних працівників та учнів, їхньої співпраці.

Ключові слова: позаурочна художньо-технічна діяльність, структура, структурні компоненти, ціль, зміст, заклади освіти, форми, методи, засоби.

1. ВСТУП

Позаурочна художньо-технічна діяльність – важливий складник освітнього процесу, що забезпечує гармонійний розвиток особистості впродовж життя. В контексті реформування системи освіти позаурочна художньо-технічна діяльність набуває особливого значення, так як під час неї учні мають змогу ознайомитися з різними професіями, вивчити свої здібності до певного виду діяльності, спробувати себе в одному з напрямів. Докладне ознайомлення з умовами праці представників тих чи інших професій під час екскурсій, майстер-класів сприяє підвищенню ефективності профорієнтаційної роботи, спрямовує учнів на певний вид діяльності, оптимізує формування вмінь і навичок, а отже забезпечує успішну реалізацію освітніх завдань. Цінність позаурочної художньо-технічної діяльності аргументована тим, що така діяльність розв'язує проблему організації вільного часу учнів, сприяє задоволенню їхніх усебічних інтересів, активізує пізнавальні процеси. Важливо наголосити, що, з огляду на різноманітні можливості та засоби, позаурочна художньо-технічна діяльність має міжпредметний характер, володіє потужним пізнавальним, виховним і розвивальним потенціалом. Це обумовлює необхідність виокремлення структурних компонентів позаурочної художньо-технічної діяльності й обґрунтування їх взаємозв'язків як складових цілісної системи.

Постановка проблеми. На необхідності удосконалення системи позаурочної діяльності учнів наголошено в Законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про позашкільну освіту» (2000 р.); в листі МОН України від 27.07.2012 № 1/9-530 «Щодо виховання сучасного громадянина в полікультурному середовищі засобами позакласної роботи»; Концепції «Нової української школи» (2016 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років», «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2015 р.); «Програмі виховання дітей та учнівської молоді» (2004 р.); «Положенні про позашкільний навчальний заклад» (2001 р.); «Стратегії розвитку позашкільної освіти» (2018 р.). Зокрема, відповідно до Матеріалів Круглого столу «Позашкільна освіта в умовах реформування системи освіти України» (2015 р.), позаурочною діяльністю охоплені майже 1 млн. 539 тис. вихованців, що становить 41,5 % дітей шкільного віку. З метою підвищення ефективності реалізації завдань позаурочної діяльності й підвищення кількості залучених учнів, постає необхідність в чіткому розмежуванні її напрямів та обґрунтуванні структури, зокрема позаурочної художньо-технічної діяльності як цілісної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковому дискурсі проблема структури позаурочної художньо-технічної діяльності як цілісної системи не схарактеризована, однак наявні окремі дослідження (О. Биковська, О. Мелентьєв, І. Мерилова, І. Мосякова), присвячені вивченню структури позашкільної освіти, яку часто ототожнюють із позаурочною діяльністю. Наприклад, О. Мелентьєв аналізує структуру й виокремлює компоненти позашкільної освіти через заклади, на базі яких вона реалізована. [1; с. 19–20]. Подібної точки зору дотримується І. Мосякова, яка трактує позашкільну освіту як структурний компонент системи освіти загалом, що містить як підсистему заклади позашкільної освіти [2]. На думку І. Мерилової за основу визначення структури позашкільної освіти необхідно брати мережевий підхід [3]. Наукову цінність становить підхід О. Биковської, згідно з яким позаурочна освіта являє собою певну методичну систему, що охоплює такі компоненти: організаційний, змістовий, методичний, процесуальний, функціональний, діяльнісний та інституціональний [4, с. 19]. На думку науковця, структурні компоненти впроваджують на трьох рівнях: національний (інституції, що регламентують державну політику), обласний (інституції, які координують національну політику в галузі), місцевий (інституції, що реалізують державну політику в цій галузі) [4, с. 17–18]. До базисних понять, які розкривають сутнісні характеристики структури системи позашкільної освіти, О. Биковська зараховує компонент, підсистему, середовище, структуру, стан, зв'язки, модель [4, с. 19]. Існує підхід, відповідно до якого виокремлюють змістовий (культура, суспільство, природа, люди), процесуальний (сім'я, заклади освіти, бібліотеки, клуби, товариства, учнівські й молодіжні організації, засоби масової інформації та ін.) та системоутворювальний (діяльність особистості) компоненти системи позашкільної освіти. До основних її елементів належать мета й завдання, зміст освіти, форми, методи та засоби реалізації [5].

Опрацювання наукових розвідок засвідчує відсутність єдиного підходу до опису структури позашкільної освіти, а також брак досліджень, присвячених виокремленню структурних компонентів позаурочної художньо-технічної діяльності учнів. Це дає підстави говорити про необхідність з'ясування структурних компонентів позаурочної художньо-технічної діяльності учнів. Насамперед необхідно вивчити сутність поняття «структура» та схарактеризувати її як цілісну систему.

Метою статті є обґрунтування структури позаурочної художньо-технічної діяльності як цілісної системи; виокремлення та характеристика її структурних компонентів.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Структура – порівняно сталий спосіб (закон) зв'язку елементів того чи іншого складного цілого [5]; визначає упорядкованість внутрішніх і зовнішніх зв'язків об'єкта, що забезпечують його сталість, стабільність, якісну визначеність [7]. Зазначимо, що структурні зв'язки наявні в усіх процесах, які відбуваються в системних об'єктах. Кожен об'єкт, процес мають свою структуру, для якої характерні внутрішні й зовнішні зв'язки. Завдяки багатоманітності структурних рівнів, будь-яку систему можна аналізувати як поліструктурну. Структура може змінюватися, це інваріантний аспект системи. Якщо кількісні зміни в системі починають засвідчувати порушення норми й породжують її якісні модифікації, то це завжди призводить до зміни структури системи. Зв'язок структурних компонентів у системі підпорядкований діалектиці відношень між частинами й цілим [5].

У розвідках, присвячених описові систем, наголошено, що системні об'єкти та всі взаємодії і зв'язки між його підсистемами й елементами підпорядковані специфічним законам, які вмотивовують особливості його існування та зміни. Підсистемам системи властиві різні відносини, зв'язки та взаємодії. Унаслідок подібних, однотипних, стійких відносин і взаємодії виникає структура. Усередині однієї системи, зокрема великої та складної, потенційно існують численні зв'язки й відносини, тому в ній можна виокремити кілька структур. У цьому разі йдеться про поліструктурні або про багаторівневі структури [7; 8]. Відмінності функціонування різних елементів і потреба в узгодженні їхньої поведінки в межах системи породжують

формування стійких внутрішніх зв'язків між ними, або структури системи. Серед властивостей структури варто назвати впорядкованість елементів системи за принципом однорідності. Ієрархізація системи вможливує потрапляння однорідних елементів до одного рівня ієрархії (ієрархія – підпорядкування окремих частин чи елементів цілому, до складу структури якого вони входять) [5]. У системі виокремлюють підсистеми – класи елементів, функціонування яких вирізняється інваріантними властивостями на певних рівнях аналізу [6]. В контексті цього, під структурними компонентами позаурочної художньо-технічної діяльності учнів розуміємо складові частини її структури, які взаємодіють між собою та, змінюючись, якісно впливають на підвищення ефективності функціонування всієї системи позаурочної діяльності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Описуючи позаурочну художньо-технічну діяльність учнів як системний процес, можна умовно виокремити компоненти, що взаємопов'язані та взаємодіють. Ці компоненти мають власну структуру й представлені як підсистеми позаурочної художньо-технічної діяльності учнів – загальної системи. Позаурочна художньо-технічна діяльність учнів як система має свою структуру, що складається з певних компонентів: цільового, організаційного, суб'єктного, змістового, процесуального. Схарактеризуємо їх.

Один з основних структурних компонентів позаурочної художньо-технічної діяльності – *цільовий*, що описує мету, конкретизовану в завданнях, які реалізовані через інші структурні компоненти. Для успішного досягнення мети й виконання завдань позаурочної художньо-технічної діяльності учнів важливе усвідомлення цих відомостей педагогічними працівниками та прийняття вихованцями, учнями й слухачами. Для правильного окреслення цілі необхідно брати до уваги ті умови, в яких заплановане провадження діяльності. Цілі навчальної діяльності – це перший елемент дидактичної системи, що з'ясовує, чого варто навчати. Ціль окреслює кінцевий результат. Цей термін менший за обсягом, функціонує як складник мети; вужчий за змістом, тому конкретніший, ніж мета діяльності. Цілі позаурочної художньо-технічної діяльності учнів – це кінцевий результат спільної діяльності педагога й учня, що відображений у точних, однозначних категоріях і поняттях. Мета відображає прагнення до конкретного кінцевого результату й дає змогу вибудувати певну послідовність дій, проаналізувати діяльність. Для неї характерна конкретність кінцевого результату. Ціль – складник мети, яка має чіткі часові межі. Завдання – проблемна ситуація з чіткою метою, яку необхідно досягти. Завдання завжди впливають із мети та є засобом її реалізації.

Отже, мета позаурочної художньо-технічної діяльності – розвиток індивідуальних здібностей та інтересів учнів; їх навчання, виховання й соціалізація засобами художньо-технічної діяльності.

Наступний структурний компонент позаурочної художньо-технічної діяльності учнів – *організаційний*. Він охоплює заклади освіти, на базі яких може бути організована позаурочна художньо-технічна діяльність учнів. З огляду на законодавчі акти Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури України, Міністерства молоді та спорту України, позаурочну діяльність художньо-технічної можна провадити в:

- закладах загальної середньої освіти (школи, ліцеї, гімназії, колегіуми, навчально-виховні об'єднання, навчально-виховні комбінати, міжшкільні навчально-виробничі комбінати тощо);
- закладах позашкільної освіти (клуби, будинки, центри еколого-натуралістичної, науково-технічної творчості учнівської молоді, станції юних техніків, станції юних натуралістів, Малі академії наук, Малі академії мистецтв (народних ремесел), центри військово-патріотичного напрямку, музичні школи загальної музичної освіти, дитячі художні школи, дитячі хореографічні школи, дитячі школи мистецтв тощо);
- закладах професійної (професійно-технічної) освіти (училища, ліцеї, центри професійно-технічної освіти тощо);
- закладах фахової передвищої освіти (коледжі, технікуми);

– інших закладах освіти та установах (заклади вищої освіти, будинки культури, клуби, будинки офіцерів тощо).

Важливо брати до уваги особливості тих осіб, на кого спрямована діяльність зазначених закладів, і тих, хто реалізує мету й завдання позаурочної художньо-технічної діяльності. Наступний важливий структурний компонент – **суб'єктний**, що окреслює суб'єктів позаурочної діяльності, до яких належать:

- вихованці, учні, слухачі (діти від трьох років, підлітки, учнівська молодь, дорослі, люди похилого віку);
- педагогічні працівники (суб'єкти / особи, які провадять професійну педагогічну діяльність – учителі, викладачі, керівники творчих об'єднань, соціальні педагоги тощо);
- батьки або особи, які їх замінюють;
- представники установ та підприємств, фахівці, які залучені до освітнього процесу.

Змістовий компонент позаурочної художньо-технічної діяльності учнів відображено в таких документах: освітня програма, навчальний план та програми гуртків, факультативів, секцій, творчих об'єднань. Зміст окремих занять конкретизує педагогічний працівник, зважаючи на завдання, матеріально-технічне забезпечення, рівень підготовленості учнів, їхні інтереси, досвід педагога та ін. Серед основних вимог до змісту виокремлено такі: прикладна спрямованість; достатність основних теоретичних пояснень та даних емпіричного характеру у навчальному матеріалі; доцільність та конкретність уведення наукових понять, усталеної термінології та символіки, опис наукових положень згідно досягнень сучасної наукової думки; доступність та зрозумілість навчального матеріалу для учнівської молоді й дошкільнят певного віку відповідно до власного досвіду та попередньої підготовки; узгодженість обсягу навчального матеріалу з нормами навантаження й кількістю навчальних годин; чітка спрямованість навчального матеріалу програми гуртка на розвиток пізнавальних і творчих здібностей вихованців, учнів та слухачів; урахування доцільності та можливостей застосування комп'ютерної техніки, інших традиційних і сучасних засобів навчання, ілюстративного матеріалу, типового обладнання тощо; використання знань, які пропонують вихованцям, учням і слухачам за навчальними програмами закладів загальної середньої освіти з основного та суміжних предметів; застосування міжпредметних зв'язків.

Процесуальний компонент регламентує організацію безпосередньо художньо-технічної діяльності учнів, її форми, методи, засоби й матеріально-технічне забезпечення. Ефективність реалізації цього компонента залежить від активної взаємодії педагогічних працівників та учнів, їхньої співпраці. З огляду на особливості діяльності, особливе значення має використання проєктної технології.

Для позаурочної художньо-технічної діяльності характерними є форми організації за кількістю охоплення учнів – індивідуальні, групові й масові. Необхідною умовою успішної реалізації індивідуальних форм позаурочної художньо-технічної діяльності є врахування індивідуальних особливостей учня, його здібностей і нахилів та встановлення доброзичливих стосунків між педагогом та учнем на засадах взаємоповаги й співпраці. Виховний вплив, у ході індивідуальної організації позаурочної діяльності учнів, здійснюється через особистість педагогічного працівника і його безпосередній вплив на учня, творчий процес й об'єкт праці. До індивідуальних форм позаурочної художньо-технічної діяльності учнів відносимо виконання індивідуальних проєктів, виготовлення виробів для представлення на персональній виставці, індивідуальна підготовка до олімпіад, конкурсів, написання наукових робіт на МАН України тощо.

До групових форм організації позаурочної діяльності учнів належать гуртки, майстер-класи, конкурси, екскурсії тощо. Найбільш поширеними є гуртки, які передбачають розв'язання таких завдань: стимулювання в учнів інтересу до художньо-технічної діяльності; розширення кругозору; розвиток творчого потенціалу, критичного мислення; удосконалення дослідницьких умінь; формування умінь з проєктування та виготовлення об'єктів; розроблення й оформлення технічної документації; виховання ціннісних орієнтацій, морально-етичних переконань.

Зауважимо, що поділ на групові й масові форми організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів умовний. Це зумовлено тим, що розмежування на групові й масові форми здійснюється відповідно до кількості учнів, які задіяні у них. Тому конкурси, олімпіади можуть бути віднесені як до групових, так і до масових форм організації позаурочної діяльності учнів.

Найбільш поширеною масовою формою організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів є організація виставок, що дає змогу продемонструвати досягнення учнів, презентувати власні вироби, пропагувати різні напрями творчості й стимулювати в учнів інтерес до цього виду діяльності. Виховну цінність має безпосередньо процес експонування виставки учнями. Це сприяє формуванню естетичної культури, розвитку умінь поєднувати експонати відповідно до їх змістового наповнення, кольорового вирішення, рівня складності.

Серед основних методів організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів виокремлено: традиційні (за джерелом інформації – словесні, наочні й практичні); методи виховання (методи формування свідомості, методи організації діяльності та методи стимулювання поведінки); методи проєктування (метод фантазування, фокальних об'єктів, комбінування, комбінаторики, розв'язування винахідницьких завдань тощо); методи стимулювання пізнавальної активності (ігрові, проблемні, інтерактивні, метод кейсів і т. ін.).

Великий виховний вплив на особистість учня здійснюють методи формування досвіду поведінки й суспільної свідомості, що спрямовані на виховання морально-етичних й правових норм поведінки, естетичних смаків, розвиток ерудиції, комунікативних здібностей, логічного мислення тощо. При цьому важливо, щоб педагог був взірцем для своїх учнів, демонструючи своєю поведінкою, відношенням до інших людей, навколишнього середовища приклад для наслідування. Саме дії педагога, у процесі використання методу прикладу, слугують підтвердженням теоретичних положень, яких він їх навчає і переконливо засвідчує певний тип поведінки у закладі освіти й поза його межами.

Враховуючи особливості позаурочної діяльності, її добровільний характер, постає необхідність у використанні методів стимулювання поведінки, зокрема змагання й заохочення. Потреба учнів у самоутвердженні в колективі реалізується за допомогою методу змагання. Саме участь у різних змагальних формах (конкурсах, виставках, олімпіадах, фестивалях художньо-технічної творчості тощо) розвиває творчі здібності учнів, удосконалює їхні знання й уміння, розширює кругозір, навчає перемагати або програвати, виказуючи повагу до супротивника. Схвалення досягнень у різних видах діяльності, позитивних дій має на меті метод заохочення. Заохочуватися мають учні, які домоглися певних успіхів не лише у художньо-технічній діяльності, а й ті, хто виявляє працелюбність, старанність, відповідальність.

Особливу групу методів організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів становлять методи проєктування (метод фантазування, фокальних об'єктів, комбінування, комбінаторики, розв'язування винахідницьких завдань тощо). Ця група методів сприяє розвитку творчих здібностей учнів, уяви, логічного мислення, уміння фантазувати, знаходити аналогію між об'єктами природи й предметами оточуючого середовища.

Таким чином, ефективність використання методів організації позаурочної діяльності залежить від:

- спрямованості системи методів на реалізацію мети позаурочної художньо-технічної діяльності учнів;
- врахування індивідуальних особливостей учнів та їхнього життєвого досвіду (лекцію використовують у роботі з учнями старшого віку, розповідь і пояснення – з учнями середнього віку);
- врахування вікових особливостей учнів (для учнів молодшого й середнього віку доцільно використовувати ігрові методи, для учнів старшого віку – проблемні й інтерактивні);
- гармонійного поєднання методів, що забезпечує системність виховного впливу на учня у позаурочній художньо-технічній діяльності.

На підставі аналізу науково-методичної літератури до *засобів позаурочної художньо-технічної діяльності* учнів варто зараховувати дидактичні й технічні засоби. Дидактичні засоби діяльності – це плакати, конспект-схеми, опорні й технологічні схеми, документація письмового інструктування, мультимедійні презентації, засоби активізації навчально-пізнавальної діяльності (кресворди, сканворди, ребуси й ін.), зразки орієнтовних об'єктів праці, моделі та макети виробів. Їх використання дає змогу активізувати самостійну роботу учнів, унаочнити послідовність виконання технологічного процесу, систематизувати знання щодо правил техніки безпеки, організації робочого місця відповідно до особливостей практичної роботи й послідовності виконання операцій. Зокрема, використання зразків орієнтовних об'єктів праці сприяє формуванню уявлення про кінцевий результат діяльності учнів, допомагає на цій основі створювати нові власні вироби. До технічних засобів належить комп'ютер, проектор, мультимедійна дошка, телевізор, тобто ті технічні пристрої, що дають змогу активно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в позаурочній діяльності.

Матеріально-технічне забезпечення виділяємо окремим складником процесуального компонента, що містить перелік інструментів (основних, допоміжних та контрольно-вимірювальних), пристосувань, допоміжного й технологічного обладнання, матеріалів, що необхідні для організації позаурочної діяльності учнів.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, основними структурними компонентами позаурочної художньо-технічної діяльності учнів є цільовий, організаційний, суб'єктний, змістовий та процесуальний. Вони, як складові частини позаурочної художньо-технічної діяльності, взаємодіють між собою та, змінюючись, якісно впливають на підвищення ефективності функціонування всієї системи позаурочної діяльності. Єдність реалізації всіх структурних компонентів позаурочної художньо-технічної діяльності учнів як цілісної системи забезпечує реалізацію мети – розвиток індивідуальних здібностей та інтересів учнів; їх навчання, виховання й соціалізація засобами художньо-технічної діяльності. Вибір форм, методів, засобів організації позаурочної художньо-технічної діяльності учнів має здійснюватися з урахуванням відповідних вимог і чинників, що відображають індивідуальні та вікові особливості учнів, їх життєвий досвід та особливості позаурочної діяльності зокрема. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні методики організації позаурочної художньо-технічної діяльності, проектуванні змісту позаурочної художньо-технічної діяльності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1.] Мелентьев О. Б. Теория и методика позашкільної освіти. Умань : «АЛМІ», 2013. 182 с.
- [2.] Мосякова І. Ю. Концептуальні основи модернізації змісту позашкільної освіти : практико орієнтований посіб. Київ : Педагогічна думка, 2018. Ч.1. 121 с.
- [3.] Мерилова І. О. Дослідження особливостей формування мережі позашкільних навчальних закладів у структурі територіальних освітніх округів. Scientific Journal «ScienceRise». № 3(32). 2017, С. 6–9.
- [4.] Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Київ, 2008. 44с.
- [5.] Новий тлумачний словник української мови / укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2001. Т. 2. Ж–О. 911 с.
- [6.] Фоміцька Н. В. Підходи до визначення властивостей та складових соціальних систем. Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 2. С. 24–30.
- [7.] Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі : підруч. для студ. магістратури. Донецьк : НГУ, 2014. 120 с.
- [8.] Система позашкільної освіти в Україні – URL : http://www.pou.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=17 (дата звернення : 09.06.2018).

THE STRUCTURE OF PUPILS' EXTRACURRICULAR ARTISTIC-TECHNICAL ACTIVITIES AS A HOLISTIC SYSTEM

Androshchuk Ihor Petrovich

Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor,

Head of the Department of Technological and Professional Education and Decorative Arts

Khmelnytskyi National University, Faculty of Humanities and Pedagogy, Department of Technological and Professional Education and Decorative Arts,

Khmelnytskyi, Ukraine,

ORCID ID: 0000-0001-5490-1566

lemen77@ukr.net

Abstract. The article deals with the structure of extracurricular artistic-technical activities as a holistic system. It highlights the importance of justifying structural components of extracurricular artistic-technical activities with the aim to accomplish its goals. Besides, the article shows that structural components of pupils' extracurricular artistic-technical activities, as part of its structure, interact with each other and qualitatively affect the efficiency of the entire system of extracurricular activities. The main structural components of extracurricular artistic-technical activities are identified and described as follows: goals-related, organizational, subjective, content-related, procedural. The goals of pupils' extracurricular artistic-technical activities act as the end result of teachers' and pupils' joint activities. Moreover, such a result is reflected in the exact, unambiguous categories and concepts. The aim of extracurricular artistic-technical activities lies in the desire for a specific end result, allows one to build a certain sequence of actions and analyze them. The organizational component of extracurricular artistic-technical activities involves those educational institutions which organize such activities for pupils. The main subjects of extracurricular activities are pupils, students; teaching staff; parents or guardians; representatives of institutions and enterprises; specialists involved in the educational process. Also, the article specifies the content-related component. In particular, the content of extracurricular artistic-technical activities is revealed in the following documents: curricula, syllabi, educational programmes of clubs, electives, sections, creative associations. Importantly, the article lists the requirements for the content of extracurricular activities. The procedural component is seen as one that regulates the organization of pupils' extracurricular artistic-technical activities, their forms, methods, tools (didactic and technical), as well as material and technical support. Finally, the article proves that the effectiveness of the procedural component depends on the interaction between teachers and pupils and their collaboration.

Keywords: extracurricular artistic-technical activities, structure, structural components, aim, content, educational institution, forms, methods, tools.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1.] Melentiev O. B. *Teoriia i metodyka pozashkilnoi osvity*. Uman : «ALMI», 2013. 182 s. (in Ukrainian)
- [2.] Mosiakova I. Yu. *Kontseptualni osnovy modernizatsii zmistu pozashkilnoi osvity : praktyko oriientovanyi posib*. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2018. Ch.1. 121 s. (in Ukrainian)
- [3.] Merylova I. O. *Doslidzhennia osoblyvostei formuvannia merezhi pozashkilnykh navchalnykh zakladiv u strukturii terytorialnykh osvitnikh okruhiv*. Scientific Journal «ScienceRise». № 3(32). 2017, S. 6–9. (in Ukrainian)
- [4.] Bykovska O. V. *Teoretyko-metodychni osnovy pozashkilnoi osvity v Ukraini : avtoref. dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.01*. Kyiv, 2008. 44s. (in Ukrainian)
- [5.] *Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy / ukl. V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko*. Kyiv : Akonit, 2001. T. 2. Zh–O. 911 c. (in Ukrainian)
- [6.] Fomitska N. V. *Pidkhody do vyznachennia vlastyvostei ta skladovykh sotsialnykh system. Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. 2015. № 2. S. 24–30. (in Ukrainian)
- [7.] Shabanova Yu. O. *Systemnyi pidkhid u vyshchii shkoli : pidruch. dlia stud. mahistratury*. Donetsk : NHU, 2014. 120 s. (in Ukrainian)
- [8.] *Systema pozashkilnoi osvity v Ukraini – URL : http://www.pou.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=17 (data zvernennia : 09.06.2018)*. (in Ukrainian)